

10. Дорда В.О. Статус студентського сленгу та адгерентних груп англомовної ненормативної лексики / В.О. Дорда. – Вісник СумДУ. № 3 (87) 2006. Суми, 2006. – стор. 188 – 192.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ірина Секрет – кандидат психологічних наук, доцент, завідувачка кафедри іноземних мов Дніпродзержинського державного технічного університету.

Наукові інтереси: семантика англійської мови, дослідження сленгу.

**ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЛОКАТИВНИХ АКТАНТІВ ПОХІДНИХ
КАУЗАТИВНИХ ДІЄСЛІВ У НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ**

Інна СТУПАК (Донецьк, Україна)

У статті розглянуто виокремлення локативних похідних каузативних дієслів, проаналізовано лексичну та синтаксичну семантику каузативних локативних дієслів.

The distribution of locative derived causative verbs is investigated in this paper. The description of lexical and syntactical semantics of locative derived causative verbs is given.

1. Вступні зауваження. Однією з актуальних проблем мовознавства, яка незмінно привертає до себе увагу як вітчизняних, так і іноземних дослідників, є проблема значення мовних одиниць – як окремих слів, так і цілих речень. Особливу увагу в останні часи викликає семантика дієслова, яка розглядається у сучасній лінгвістиці як структурно-семантичний центр речення.

У зв'язку з системним підходом до вивчення лексики дослідження спрямовані на різні лексико-семантичні групи дієслів у німецькій [2; 13; 15 та ін.] та в українській мовах [8; 9; 12 та ін.].

Ця стаття присвячена комплексному аналізу лексичної та синтаксичної семантики каузативних локативних дієслів. Каузативні дієслова (далі КД) – це перехідні дієслова із значенням “переводити в такий стан або спричинювати виконання дії, яка виражається у відповідній дієслівній основі” [4: 103; 10: 6; 17: 65]. У роботі до локативних КД відносяться: 1) похідні каузативні дієслова переміщення, тобто семантика дієслів на позначення ситуації переміщення об'єкта в певне місце узагальнює у собі ряд конкретних дій, де мета суб'єкта Sub – змінити розташування об'єкта Ob, розмістивши його у місці Loc, пор.: *везти* → *відвозити* ≈ *везучи, доставляти кого-небудь в якесь місце*; 2) похідні каузативні дієслова позиціонування, тобто семантика дієслів на позначення ситуації зміни об'єктом Ob позиції Posit (стоячу, лежачу, сидячу, висячу), пор.: *хилити* → *схилити* ≈ *змінювати пряме положення чогось на похиле, опустивши його* та місцезнаходження у відношенні до інших предметів, пор.: *котити* → *підкочувати* ≈ *котячи, наближати до кого-небудь*, а також самому простору (всередині, на поверхні та т.ін.), пор.: *stecken* ‘увіткнути’ → *einstecken* ≈ *in etw. dafür Vorgesehenes [hinein]stecken* ‘увіткнути всередину чого-небудь’.

Наявні в літературі окремі дослідження каузативних дієслів як єдиної групи з загальними семантичними, синтаксичними властивостями та предикативних конструкцій, що виявляють причинно-наслідкові відношення на матеріалі німецької мови [2; 5; 16; 18] та дієслів розташування із семантикою приєднання і включення на матеріалі різноструктурних мов, які об'єднують дієслівні лексеми різних семантичних типів, наприклад, локативних, інструментальних, фізичної дії та ін. [2; 8; 9; 13], розглядають лише часткові фрагменти похідних каузативних дієслів (далі ПКД) із локативною семантикою. Лексична і синтаксична семантика локативних ПКД із значенням переміщення об'єкта в певне місце або положення у зіставному аспекті на матеріалі німецької та української мов, не вивчалися, що зумовлює актуальність даної роботи.

Мета дослідження полягає у встановленні та вивченні семантики похідних локативних каузативних дієслів у німецькій та українській мовах.

Матеріал дослідження складають речення, що містять похідні каузативні дієслова із значенням переміщення об'єкта в певне місце у німецькій та в українській мовах. Суцільна вибірка речень із художніх текстів кінця ХХ – початку ХХІ ст. склала близько шести тисяч прикладів у кожній мові. Група локативних ПКД становить у німецькій мові 740 одиниць, в українській – 1257 одиниць (відповідно 12,3% та 20,9% від загальної кількості). Кількісна

розбіжність локативних ПКД у мовах дослідження пов'язана з тим, що у німецькій мові значення переміщення у просторі окрім префіксних локативних КД може передаватися сполученням непохідного КД і відповідного прислівника або прийменника, наприклад: *bringen, führen, schicken, senden, tragen* \approx *an einen bestimmten Ort schaffen* 'нести, везти, доставити, відправити до визначеного місця', тобто відносяться до групи із значенням "каузувати бути у визначеному місці". Предметом даного дослідження виступають лише ПКД, що й зменшує кількісні показники локативних похідних у німецькій мові. В українській мові таке вживання непохідних локативних КД неможливе або малопродуктивне. Поширеність вживання локативних ПКД в українській мові пов'язано з тим, що різні за формою префікси мають близьке значення й утворюють від однієї мотивуючої основи дієслова синонімічні ПКД, наприклад дієслова *везти, довезти, завезти, підвезти, привезти* відносяться до групи із значенням "каузувати бути у визначеному місці".

2. Актанти локативної КС. Значення дієслова може бути охарактеризовано за допомогою учасників ситуації [1: 135; 4: 16; 14: 131]. На синтаксичному рівні учасники виражаються актантами дієслова. Розрізняють обов'язкові і факультативні актанти [6: 108; 10: 74; 19: 185]. До обов'язкових актантів КД належать Sub та Ob, а також ті, відсутність яких порушує граматичність і комунікативність речення або актуалізується інший лексико-семантичний варіант КД.

Відсутність факультативного актанта не впливає ані на зміну значення дієслова, ані на цілісність локативної каузативної конструкції. При наявності факультативного актанта конкретизується основна семантика локативного ПКД. Такі дієслова Н.І. Іваницька називає "словами відносної релятивної семантики" [6: 33]. У роботі з точки зору наявності / відсутності локативного актанту виявлені наступні типи локативних КС (див. 2.1, 2.2.).

2.1. Повна локативна КС. Взагалі до КС входять такі компоненти, як суб'єкт каузації, дія (процес, стан, відношення), що каузується, відношення каузації та об'єкт каузації [2; 10:6; 20: 29]. З урахуванням вищезазначеного, а також того, що саме лексична семантика КД визначає кількісний і якісний склад актантів, повна локативна каузативна конструкція, в рамках якої розглядаються ПКД, включає чотири компонента: суб'єкт (Sub), об'єкт (Ob), локативно-вихідне місце розташування (Loc1) та локативно-кінцеве місце розташування (Loc2) (див. речення (1)) або три: суб'єкт (Sub), об'єкт (Ob), локативно-кінцеве місце розташування (Loc2) (див. речення (2)).

(1) *Гостя ...перенесла обруч з лави на припік* (Земляк 2002, с. 148). Значення ПКД речення (1) *переносити* \approx *несучи, переміщати кого-, що-небудь з одного місця в інше* (ВТС, с. 920) припускає дві валентності на позицію локатива – Loc1 та Loc2. Речення (1) описано ФТ "Sub-особа виконує дію Vcause, внаслідок якої Ob-предмет із попереднього місця знаходження Loc1 переміщається до кінцевого місця Loc2", де Sub-особа *гостя*, дія Vcause *переносити*, Ob-предмет *обруч*, попереднє місце знаходження Loc1 *лава*, кінцеве місце розташування Loc2 *припік*, тобто КС представлена чотирма компонентами ситуації і вважається семантично повною й описується наступною семантичною моделлю: Sub-особа-Vcause-Ob-предмет-Loc1-Loc2. Реалізація вищезазначених компонентів КС характерна для ПКД із значенням "каузувати переміщення із попереднього місця знаходження до кінцевого місця розташування".

До складу повної локативної каузативної конструкції входять також ПКД із значенням "каузувати бути у визначеному місці", словникове тлумачення яких передбачає одну обов'язкову валентність для позначення позиції локатива: (2) *In den Ranzen packte er einige Hemden...* (Hesse 1982, s. 196) "Він поклав декілька сорочок у рюкзак ...". Словникове значення ПКД *packen* \approx *etw. an einem bestimmten Platz unterbringen, indem man es dorthin legt, steckt* (DUW, s. 1112) 'складати, упаковувати що-небудь у визначеному місці' передбачає одну обов'язкову валентність на позначення позиції локатива Loc2. Речення (2) описано ФТ "Sub-особа виконує дію Vcause, внаслідок якої Ob-предмет переміщається до визначеного кінцевого місця Loc2", де Sub-особа *er* 'він', дія Vcause *packen* 'складувати', Ob-предмет *Hemden* 'сорочки', визначене кінцеве місце розташування Loc2 *in den Ranzen* 'у рюкзаку'. Семантична модель речення (2) Sub-особа-Vcause-Ob-предмет-Loc2 відбиває реалізацію

обов'язкових компонентів КС. Повна локативна каузативна конструкція притаманна ПКД із значенням “каузувати бути у місці”.

2.2. Еліптична локативна каузативна конструкція. Якщо один із обов'язкових актантів локативного ПКД не реалізовано (див. п.2.1.), то конструкція вважається семантично еліптичною. О.В.Падучева розрізняє декілька видів еліпсиса [11: 89]. У роботі еліпсис суб'єкта Sub не розглядається, тому що це обумовлено не особливостями локативної КС, а формально-граматичними ознаками мов дослідження: у німецькій мові позиція Sub завжди реалізована, а в українській мові наряду з актуалізацією Sub має місце його еліпсис.

Один із учасників може бути опущено в реченні з суто синтаксичних причин, а саме його вживання виражено в реченні одним із актантів дієслова-предиката. Такий еліпсис О.В.Падучева позначає нульовим знаком Ø_{ref}, що входить в анафоричний зв'язок з одним із актантів дієслова-предиката й ідентифікується в рамках речення, наприклад: Ты был в Париже, а я не был [= ‘не был в Париже’] [11: 75].

Другий тип еліпсиса містять речення з опущеним актантом, який можна ідентифікувати на основі попереднього або наступного контексту. Такий актант позначається знаком Ø_{Ex}, напр.: (3) а. *Ich goß mir aus der Kanne Kaffee ein, und mir fiel auf, daß drei Tassen auf dem Tisch standen.* Я налив собі кави із кофейнику, і помітив, що на столі стоять три чашки. б. *Als es im Laden still wurde, setze ich meine Tasse auf* (Loc2Ø_{Ex}) (Böll 1985, s.69) Коли у крамниці стало тихо, я поставив свою чашку.

Речення (3 б) представлено моделю Sub-особа -Vcause-Ob-предмет – Loc2Ø_{Ex}, де Sub-особа *ich* ‘я’ дією Vcause *aufsetzen* ‘поставити’ каузує Ob-предмет *Tasse* ‘чашка’ бути у місці Loc2Ø_{Ex}, під яким слід розуміти, згідно змісту речення (3 а), місце Loc2 – *auf dem Tisch* ‘на столі’. ФТ даного речення може бути представлено наступним чином: “Sub-особа дією V cause каузує Ob- предмет бути у визначеному місці Loc2”.

Третій тип еліпсиса реалізується в реченнях, де актант дієслова-предиката має загальний характер, тобто відноситься до будь-якого референта і позначається лексею Ø_{Ax}, напр.: (4) *Vogonь свічки виганяє* (Loc1Ø_{Ax}) *не тільки злий дух...* (Матіос 2007, с. 27).

Еліптичний актант Loc1Ø_{Ax} речення (4) слід розуміти як *звідусіль*. Значення ПКД речення (4) *виганяти* припускає дві валентності Loc: вихідне місце знаходження – Loc1 і кінцеве місце знаходження – Loc 2, але в контексті наведеного речення ПКД із значенням ‘виганяти злого духа із будь-кого’ реалізується тільки Loc1.

У роботі відмічено ПКД із інкорпорованим [10: 75; 15: 51] локативним актантом (див.речення (5)). У таких випадках значення локатива Loc опущено, тому що його вже виражено у лексичному значенні ПКД, а само за допомогою мотивуючого іменника, від якого утворено ПКД (див. речення (5)). Інкорпорація актанта притаманна німецьким та українським відіменниковим дієсловом [15: 109-112]. Такий еліпсис актанта Loc позначається нульовим знаком LocØ_{Inc}, напр.: (5) ... *Авель припаркував мобіля перед тим як перейти Кордон* (Забужко 2008, с. 19). У лексичному значенні ПКД *припаркувати* ≈ *поставити (автомобіль) на стоянку* [ВТС, с.888], утвореного від мотивуючого іменника *парк*, міститься інкорпорований актант Loc2 (парк, стоянка), який позначає кінцеве місце розташування Ob-предмета – *мобіля*. Речення (5) представлено ФТ “Sub-особа дією V cause каузує Ob-предмет бути у місці Loc2Ø_{Inc}”, де Sub-особа – *Авель* дією V cause – *паркувати* каузує Ob-предмет – *мобіль* бути у місці Loc2Ø_{Inc}, на яке вказує мотивуючий іменник *парк*.

Дослідження способів репрезентації локативного актанта у межах КС виявило можливість його імплікованого вираження, що позначається нульовим знаком LocØ_{Imp} (див. речення (6)). У таких випадках позиція локативного актанта у реченні не реалізована, його не можна вивести із попереднього або наступного контексту, як у випадках із еліпсисом LocØ_{Ex} (див. речення (3)), але локативний актант розуміється читачем виходячи із існуючого й відомого для нього положенням речей, тобто репрезентується імпліцитне, напр.: (6) *Wir überweisen das Geld an Ihre Adresse* (Becker 1981, s.41) “Ми перевели кошти на Вашу адресу”. Значення ПКД *überweisen* ≈ *einen Geldbetrag von der eigenen Bank auf jmds. Konto einzahlen* (DUW, s.1585) ‘переводити кошти з особливого банківського рахунку на чийсь рахунок’ припускає валентність на два локативних актанта – Loc1 *von der eigenen Bank* ‘з особливого банківського рахунку’ та Loc2 *an Ihre Adresse* ‘на Вашу адресу’. У реченні (6) актант на

позначення попереднього місця знаходження $Loc1$ розуміється як 'рахунок відправника', у даному випадку це рахунок Sub-особа (множ.) *wir* 'ми', тобто репрезентовано імпліцитно $Loc1 \emptyset Imp$, а кінцеве місце знаходження $Loc2$ *an Ihre Adresse* 'на Вашу адресу' є обов'язковим. Речення (6) описано ФТ "Sub-особа дією Vcause каузує Ob-предмет змінити попереднє місце знаходження $Loc1 \emptyset Imp$ і бути у місці $Loc2$ ".

Вивчення семантики локативних ПКД виявило наявність дейктичних елементів на позначення просторових відношень між учасниками локативної КС. Лінгвісти визначають дейксис як спосіб референції, при якому вказівні елементи мови відсилають до реальних об'єктів і ситуацій, які мають безпосереднє відношення до учасників комунікації, часу або місця знаходження [1; 7; 13; 18]. Просторовий дейксис вказує на місцезнаходження об'єкта стосовно умовної точки, у ролі якої може виступати особа або предмет, наприклад: (7) *Ich holte die Zeitungspakete von draußen herein und packte sie aus.* (Böll 1985, s. 58). "Я заніс жмут газет ззовні усередину та розпакував". Значення ПКД *hereinholen* \approx *von dort draußen hierher nach drinnen holen* 'нести ззовні всередину' припускає наявність двох валентностей: $Loc1$ та $Loc2$, причому префікс *ein-* вказує на рух всередину, а префікс *her-* вказує на напрямок руху до кінцевого місця розташування $Loc2$ стосовно умовного суб'єкту-орієнтиру *Ich* 'я', тобто кінцеве місце знаходження Ob-предмет *Zeitungspakete* 'жмут газет' співпадає з позицією суб'єкта мовлення. Локативна ситуація речення (7) з ФТ "Sub-особа дією Vcause каузує Ob-предмет змінити попереднє місце знаходження $Loc1$ і бути у кінцевому місці $Loc2$ стосовно певного орієнтиру" представлена наступними актантами: Sub-особа *Ich* 'я' виконує дію Vcause *holen* 'нести' і тим самим переміщає Ob-предмет *Zeitungspakete* 'жмут газет' із попереднього місця знаходження $Loc1$ *von draußen* 'ззовні' усередину в напрямку до кінцевого місця $Loc2$, де знаходиться суб'єкт-орієнтир *Ich* 'я', що виражено дейктичним префіксом *her-* (який позначає рух у напрямку до суб'єкта мовлення) похідного КД *hereinholen* 'занести усередину'. Речення (6) представлено моделю Sub-особа-Vcause-Ob-предмет- $Loc1$ - $Loc2 \emptyset Deik$.

Таким чином, у роботі виявлено 6 можливостей репрезентації ПКД семантичних валентностей для позиції Loc (див. таблицю).

3. Семантичні групи і підгрупи локативних ПКД. Локативні ПКД виражають дію, яка не тільки переходить на об'єкт, але й примушує останній перебувати у місці Loc , що відображено у ФТ "Sub дією V cause каузує Ob перебувати у місці Loc ". Наведена ФТ локативної КС лише загалом фіксує семантичні ролі учасників ситуації (Sub, Ob, Loc) та дію КД, яка направлена на зміну місця знаходження Ob. У межах локативної КС виділено дві групи: 1) ПКД із значенням "каузувати бути у визначеному місці"; 2) ПКД із значенням "каузувати залишити вихідне місце знаходження й бути у невизначеному місці" (див. таблицю). Конкретна семантика дієслівних префіксів (локативна, ступінь інтенсивності, повноти дії та ін.) поширює коло семантичних груп ПКД у порівнянні з непохідними КД.

Таблиця 1.

Способи вираження локативного актанта у межах каузативної конструкції

Способи вираження локативного актанта	Групи локативних ПКД з ФТ			
	"Sub каузує Ob бути у місці Loc "		"Sub каузує Ob залишити місце $Loc1$ й бути у місці $Loc2$ "	
	німецька	українська	німецька	українська
$Loc1$	25 (3,7%)	38 (3,3%)		
$Loc1 \emptyset Ax$	4 (0,6%)	9 (0,8%)		
$Loc2$	179 (26,5%)	494 (43,4%)		
$Loc2 \emptyset Inc$	38 (5,6%)	51 (4,5%)		
$Loc2 \emptyset Ex$	75 (11,1%)	78 (6,9%)		
$Loc1, Loc2$			86 (12,7%)	166 (14,6%)

Loc1, Loc2ØEx			78 (11,5%)	123 (10,8%)
Loc1, Loc2ØAx			16 (2,4%)	38 (3,3%)
Loc1, Loc2 ØDeik			25 (3,7%)	-
Loc1 ØImp, Loc2			5 (0,7%)	3 (0,3%)
Loc1 ØDeik, Loc2			56 (8,3%)	-
Loc1ØEx, Loc2			89 (13,2%)	137 (12,1%)

3. Висновки.

3.1. Семантичний аналіз локативних ПКД виявив 6 типів репрезентації локативного актанта: 1) реалізація вихідного місця знаходження Loc1 та кінцевого місця знаходження Loc2 окремими лексемами; 2) опущення LocØEx, який ідентифікується в рамках контексту; 3) еліпсис LocØAx із загальним значенням ; 4) інкорпорація LocØInc, який міститься у лексичному значенні ПКД, утвореного від мотивуючого іменника; 5) імпліцитне вираження LocØImp; 6) дейксис LocØDeik відмічено лише у німецькій мові у ПКД із префіксами *her-*, *hin-*.

3.2. У німецькій мові відмічено реалізацію 12 комбінацій вираження локативних актантів (див. таблицю). В українській мові відсутній тип репрезентації LocØDeik, до якого в німецькій мові належать ПКД із компонентами *her-*, *hin-*.

3.2. Отримані дані свідчать про взаємозв'язок між семантичною групою ПКД та способом вираження локативного актанту:

3.2.1. Реалізація локативного актанта притаманна групі ПКД із значенням “каузувати бути у місці” в обох мовах дослідження (див. таблицю). Поряд із експліцитним вираженням локативного актанта у даній групі ПКД у мовах дослідження відмічено також його еліпсис: 1) опущення локативного актанту, який ідентифікується в рамках контексту; 2) еліпсис локативного актанту із загальним значенням; 3) інкорпорація локативного актанта (див. таблицю).

3.2.2. Група ПКД із значенням “каузувати залишити вихідне місце знаходження й бути у кінцевому місці розташування” припускає два локативних актанта: Loc1, який позначає вихідне місце знаходження, та Loc2 – кінцеве місце розташування. Повна реалізація двох локативних актантів у мовах дослідження не є поширеною (див. таблицю). Натомість еліпсис одного із локативних актантів характеризується високою продуктивністю та сьома комбінаціями способів його вираження (див. таблицю). Так, у мовах дослідження актант на позначення вихідного місця знаходження Loc1 має 3 типи вираження: 1) експліцитне та 2) імпліцитне; 3) еліпсис (див. таблицю). У німецькій мові, на відміну від української, має місце четвертий тип – дейктичне вираження вихідного місця знаходження Loc1ØDeik. Що стосується кінцевого місця розташування Loc2, то існує три варіанти його репрезентації, спільні для мов дослідження: 1) обов'язкова реалізація; 2) опущення локативного актанту, який ідентифікується в рамках контексту; 3) еліпсис локативного актанту із загальним значенням. На матеріалі дослідження виявлено, що у німецькій мові, на відміну від української, існують ще два способи репрезентації локативного актанту на позначення кінцевого місця Loc2 – імпліцитне та дейктичне вираження.

Подальші перспективи дослідження полягають у зіставному аналізі семантико-синтаксичної відповідності реалізації актантів ПКД інших лексико-семантичних груп у німецькій та українській мовах.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Апресян Ю.Д. Дейксис в лексике и грамматике и наивная модель мира // Избранные труды. Т.П. Интегральное описание языка и системная лексикография. – М.: Школа “языки русской культуры”, 1995. – 234 с.
2. Арутюнова А.Р. Лексические и семантические классы глаголов в немецком языке: автореф. дис. на соиск. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 “Германские языки” / А.Р. Арутюнова. – М., 1988. – 22 с.
3. Вихованець І.Р. Теоретична морфологія української мови / І.Вихованець, К.Городенська. – К.: Університетське вид-во «Пульсари», 2004. – 398 с.
4. Ганич Д.І. Словник лінгвістичних термінів / Д.І. Ганич, І.С. Олійник. – К.: Вища школа, 1985.– 360 с.
5. Зубрицький Л. Каузативні дієслова як прототип транзитивних / Л. Зубрицький. // Іноземна філологія. Український науковий збірник. – Вип. 115. – Львів, 2005. – С. 37-44.
6. Іваницька Н.Л. Двоскладне речення в українській мові / Н.Л. Іваницька. – К.: Вища школа, 1986. – 167 с.

7. Кибардина С.М. Валентность немецкого глагола: автореф. дис. на соиск. степени д-ра филол. наук: спец. 10.02.04 "Германские языки" / С.М. Кибардина. – Л., 1988. – 33 с.
8. Леута О.І. Семантико-синтаксичні параметри українського дієслова / О.І. Леута. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2007. – 404 с.
9. Мирончук М.В. Семантика дієслів розташування в англійській, німецькій та українській мовах: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. филол. наук: спец. 10.02.17 "Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство" / М.В. Мирончук – Донецьк, 2006. – 20 с.
10. Недеялков В.П., Сильницький Г.Г. Типология каузативных конструкций. Морфологический каузатив / В.П.Недеялков, Г.Г. Сильницький. – Л.: Наука, 1969. – 311 с.
11. Падучева Е.В. Динамические модели в семантике лексики. – М.: Языки славянской к-ры, 2004. – 607 с.
12. Усатенко Т. П. Дієслова переміщення сучасної української літературної мови: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. филол. наук: спец. 10.02.01 "Українська мова" / Т.П.Усатенко. – Л., 1970. – 16 с.
13. Ehrlich V. Hier und Jetzt: Studien zur lokalen und temporalen Deixis im Deutschen / V. Ehrlich. – Tübingen: Niemeyer, 1992. – 132 s.
14. Helbig G. Theoretische und praktische Aspekte eines Valenzmodelle / G. Helbig. – Halle (Saale), 1971. – 278 s.
15. Kaliuščenko V.D. Deutsche denominalen Verben / V.D. Kaliuščenko // Studien zur deutschen Grammatik. – Tübingen: Narr. – 1988. – Bd. 30. – 180 s.
16. Kulikov L.I., Nedjalkov V.P. Questionnaire zur Kausativierung / L.I. Kulikov, V.P. Nedjalkov// Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung. – Berlin: Akademie-Verlag, 1992. – S. 137-149.
17. Persson I. Die kausative Struktur aus semantischer und pragmatischer Sicht / I. Persson // Sprache und Pragmatik. Lunder Symposium. – Lund: LiberLärmedel, 1979. – 167 s.
18. Rauh G. Tempora als deiktische Kategorien / G. Rauh // Indogermanische Forschungen. – 1984. – S. 1-25.
19. Wunderlich D. Über die Argumente des Verbs / D. Wunderlich // Linguistische Berichte 97. – 1985. – S. 183-227.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Інна Ступак – кандидат філологічних наук, доцент, докторант кафедри германської філології Донецького національного університету.

Наукові інтереси: зіставне вивчення мовних одиниць.

СТРУКТУРНІ ТИПИ ПОРІВНЯЛЬНИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ (на матеріалі англійської, німецької та української мов)

Людмила ЛИСЕНКО (Кіровоград, Україна)

У статті досліджуються порівняльні фразеологічні одиниці сучасної англійської, німецької та української мови. Аналіз фразеологічних одиниць спрямований на виявлення структурно-граматичного паралелізму та розходжень у цих мовах.

The paper focuses on the comparative phraseological units of modern English, German and Ukrainian languages. The analysis of phraseological units is directed on the exposure of structurally grammatical parallelism and divergences in these languages.

Сучасний етап розвитку лінгвістичної науки характеризується різноманітністю досліджень у сфері фразеології. Викликають особливий інтерес при цьому проблеми її ідеографічного (М.Ф. Алефіренко, А.О. Івченко, Ю.В. Солодуб, В.М. Телія та ін. [1; 8; 17]) та когнітивно-ономасіологічного аспектів (Ю.Д. Апресян, О.О. Селіванова, М.І. Толстой ін.). Актуальним залишається структурно-семантичний аналіз фразеологізмів. Так, в українській і російській мовах цьому питанню присвячені праці А.О. Івченко, В.І. Коваль, О.П. Левченко, Л.Г. Скрипник, В.Д. Ужченка та ін. [1; 9; 12; 18]. У германських мовах – англійській і німецькій – цю проблему розглядали Х.Бургер, А.Маккай, Б.І. Лабінська, Н.Г. Лисецька, Л.Сміт, В.Фляйшер, К.Фьольдес [10: 20–24]. Незважаючи на велику кількість праць із фразеології, не вирішеним залишається коло питань, пов'язаних із цією сферою лінгвістичних досліджень. Таким чином, актуальність нашої роботи зумовлена відсутністю праць, виконаних на основі контрастивного аналізу споріднених мов, зокрема англійської та німецької, та неспорідненої з ними – української.

Мета статті полягає у структурній характеристиці порівняльних фразеологізмів в англійській, німецькій і українській мовах. Об'єктом дослідження є порівняльні фразеологічні одиниці (далі – ФО) названих мов. Предмет дослідження становлять структурні особливості фразеологізмів англійської, німецької й української мов у порівняльному аспекті.

При відборі матеріалу дослідження нами встановлено критерії віднесення ФО до порівняльних. В аспекті фразеології це питання постає особливо гостро, адже в сучасному мовознавстві досі немає одностайної думки щодо розуміння багатьох теоретичних положень, зокрема ознак фразеологізмів і принципів їх систематизації та співвіднесеності до частин